

МУЗИКА Л.А.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу Академії адвокатури України,
м. Київ

ПРО МІЖГАЛУЗЕВІ ЗВ'ЯЗКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Сучасна термінологічна система є вкрай суперечливою та неоднорідною. Непоодинокими є випадки, коли виникають спірні ситуації щодо правильного розуміння того чи іншого інтегрованого поняття. Це у свою чергу призводить до колізій при тлумаченні відповідних термінів.

Очевидно, що неузгодженість при використанні термінів, які означають одне й те саме поняття у нормативних актах різних галузей права, є ключовою проблемою міжгалузевої взаємодії. Так, якщо легальне визначення інтегрованого терміну міститься у нормативному акті базової галузі права і при цьому відсутнє у нормах іншої галузі права, то зазвичай це призводить до бланкетності норм, що містять термін без його визначення [1, с. 105]. Російський вчений Яні П.С. вважає, що виходом із зазначеної ситуації є те, що зміст банкетних ознак таких норм можна з'ясувати не шляхом тлумачення терміну, а через звернення до нормативного акту, де цей термін використовується [2].

Поділ права на публічні та приватні галузі права не виключає, а навпаки передбачає проникнення приватних начал у сферу дії правових відносин, що охоплюються публічним правом. Так, з'явилась категорія «адміністративний договір». Водночас й публічні начала проникають у галузі приватного права, зокрема, встановлюються межі прояву приватної ініціативи та відповідальність у випадку їх порушення [3, с. 95]. Саме тому дослідження міжгалузових зв'язків є надактуальною темою.

На думку Р.А. Майданика, дійсне місце цивільного права в системі права значною мірою визначається кореляцією суміжних сфер права, тобто здатністю правових норм різної галузевої приналежності створювати міжгалузеві зв'язки на нормотворчому та правозастосовному рівнях [4, с. 12]. Ми також схильні виділяти міжгалузеві зв'язки й на доктринальному рівні.

У роботах вітчизняних та зарубіжних вчених аналізувалися окремі питання взаємодії цивільного права з іншими галузями права (конституційним, цивільно-процесуальним, сімейним, господарським, житловим, фінансовим, кримінальним, кримінально-процесуальним, адміністративним тощо).

Єдиним комплексним дослідженням безпосередньо міжгалузових зв'язків цивільного права є докторська дисертація (2009 р.) російського вченого Челишева М.Ю. [5]. В контексті нашого дослідження цікавими видаються також докторські дисертації з кримінального права російських вчених М.І. Пікурова (1998 р.) [6], який досліджував міжгалузеві зв'язки, зокрема, й цивільного та кримінального права та І.В. Шишко (2004 р.) [7], яка з'ясовувала взаємозв'язок кримінально-правових та регулятивних норм у сфері економічної діяльності. Проте в українській правовій доктрині проблема міжгалузевої взаємодії не була предметом комплексної роботи.

В правовій доктрині міжгалузеві зв'язки в праві, у тому числі і міжгалузеві зв'язки цивільного права, визначаються як відносини взаємної залежності, обумовленості та спільності між різними правовими галузями, включаючи й їх окремі частини. Це – системні зв'язки багаторівневого характеру між правовими нормами різної правової галузевої приналежності, а щодо цивільного права – між нормами цієї галузі та інших правових утворень [8, с. 8].

Очевидним є зв'язок цивільного права з іншими приватними галузями права наприклад, сімейним, житловим, трудовим та господарським правом. Цивільне право становить основу приватного права, є провідною (базовою) галуззю в сфері приватноправового регулювання, що зумовлює можливість застосування загальних норм і принципів цивільного права, а також його окремих інститутів у певних випадках не лише у сфері цивільно-правового регулювання, але й у сфері інших галузей приватного права [9, с. 67]. Однак цим не обмежується різноманіття міжгалузевої взаємодії цивільного права. Як відомо, ЦК України базується на Конституції України та загальновизнаних принципах та нормах міжнародного права (ст.ст. 4, 10 ЦК України), тісно взаємодіє з іншими (публічними) галузями права та забезпечується цивільно-процесуальним законодавством.

Нині існують дуже розрізненні підходи в загальній теорії права та в доктрині різних галузей права щодо визначення цілої низки суміжних із міжгалузевими зв'язками понять. Так, потребують ґрунтовного дослідження, визначення та уніфікація такі поняття, як: «міжгалузева взаємодія», «міжгалузеві категорії», «міжгалузевий вплив», «міжгалузеві відносини», «міжгалузевий інститут».

Список використаних джерел:

1. Туранин В. Некоторые проблемы употребления межотраслевой терминологии в законодательстве России // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – Спецвипуск № 1. – С. 105-106.
2. Яні П.С. Бланкетные «экономические» статьи уголовного закона // Российская юстиция. 1995. № 11. С. 46-47.
3. Дарвина А. Место частного права в системе российского права // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – Спецвипуск № 1. – С. 94-95
4. Майданик Р.А. Місце цивільного (приватного) права в системі права // Збірник наукових праць за результатами міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми цивільного права» (м. Харків, 13–14 травня 2011 р.) // Одеса, 2011. – С. 10-15.
5. Чельшев М.Ю. Система межотраслевых связей гражданского права: цивилистическое исследование : Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 : Казань, 2009. – 501 с.
6. Пикуров Н.И. Теоретические проблемы межотраслевых связей уголовного права: Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Николай Иванович Пикуров. – Волгоград, 1998. – 410 с.
7. Шишко И.В. Взаимосвязь уголовно-правовых и регулятивных норм в сфере экономической деятельности : Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 : Екатеринбург, 2004. – 402 с.

8. Чельшев М.Ю. Система межотраслевых связей гражданского права: цивилистическое исследование : Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 : Казань, 2009. – 42 с.
9. Майданик Р. А. Цивільне право, Загальна частина, Т. 1 : Вступ у цивільне право / Р. А. Майданик. — К., 2012. — 258 с.